

& SAVOIR-VIVRE®

Creat cu pasiune și savoir-faire. Un volum Baroque Books & Arts®.

Gijs van Hensbergen

GAUDÍ

POVESTEA UNUI GENIU SOLITAR:
INSPIRAT, IMPREVIZIBIL, GENEROS ȘI UNIC

traducere din limba engleză de
RADU PARASCHIVESCU

JAVOIR-VIVRE®

Colecție coordonată de Dana MOROIU

Gijs van Hensbergen

GAUDÍ: A BIOGRAPHY

Originally published in the English language by HarperCollins Publishers Ltd.

under the title Gaudí: A Biography

© Gijs van Hensbergen, 2001

Text copyright © Gijs van Hensbergen, 2001

© Baroque Books & Arts®, 2016

Imaginea copertei: Cristiana RADU, detaliu de mozaic din Park Güell

Conceptie grafică © Baroque Books & Arts®

Coliță imagini: colecție particulară Baroque Books & Arts®

Redactor: Ines Hristea

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

HENSBERGEN, GIJS VAN

Gaudí / Gijs van Hensbergen;

trad.: Radu Paraschivescu; - București: Baroque Books & Arts, 2016

ISBN 978-606-8564-35-7

I. Paraschivescu, Radu (trad.)

72(460) Gaudí, A.

929 Gaudí, A.

Tiparul executat de Monitorul Oficial R.A.

Niciun fragment din această lucrare și nicio componentă grafică nu pot fi reproduse fără acordul scris al deținătorului de copyright, conform Legii Dreptului de Autor.

Copiii mei: Hendrikus, Rosa și Hester

„Omul rezonabil se adaptează lumii; omul nerezonabil insistă în încercarea de a face lumea să i se adapteze. Prin urmare, tot progresul depinde de omul nerezonabil.“

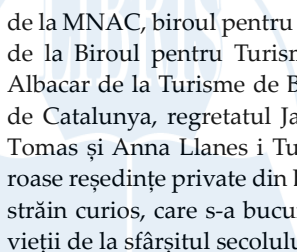
GEORGE BERNARD SHAW, *Om și supraom*

Mulțumiri

Orice carte despre Gaudí trebuie să înceapă cu o reverență făcută altor specialiști care s-au ocupat deja de el. Înainte de toate, trebuie să ne exprimăm recunoștința față de Juan Bassegoda i Nonell, care, în cadrul catedrei Gaudí, a inspirat și a ajutat o serie de cercetători timp de câteva generații. Fără deschiderea, bunăvoința și buna lui dispoziție și fără profunda cunoaștere distilată în paginile capodoperei sale *El Gran Gaudí*, studierea acestui arhitect remarcabil s-ar afla în continuare într-o fază neguroasă.

Cu toate acestea, cercetările pe care le-am întreprins în Catalonia m-au purtat și pe la alte biblioteci și instituții al căror caracter unic m-a adus adeseori mai aproape de viața lui Gaudí și de lumea moderniștilor. Biblioteca de Catalunya, cu sediul în fostul Hospital de Santa Cruz, unde a murit Gaudí, merită mulțumiri pentru răspunsul prompt la toate solicitările. Acest lucru este valabil și pentru arhiva Maragall, biblioteca de artă a Fundației Tapiés, biblioteca de la Col.legi de Arquitectes de Catalunya și pitoreasca bibliotecă-club de la Excursionistas de pe carrer Paradis. Mi-au deschis ușa un mare număr de barcelonezi: Diputació de Barcelona, Fundació Caixa Catalunya din La Pedrera, Lourdes Figueras i Borrull din Canet de Mar, sculptorul Subirats de la Sagrada Família, proprietarii Casei Lleo Morera, măicuțele de la Teresianas, Maria Serrat de la Casa Batlló, cei de la Palau Moja, proprietarii Bellesguard-ului lui Gaudí, personalul de la Palau Güell, Asador de Arnada „Frare Blanca“, Hotelul España, restaurantul de la Casa Calvet. Personalul Muzeului de Artă Modernă

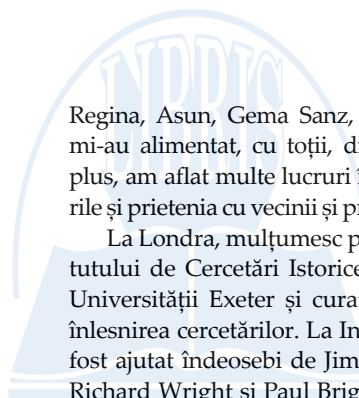
de la MNAC, biroul pentru cultură de la Generalitat, David Miró de la Biroul pentru Turism Catalan din Londra, Maria Luisa Albacar de la Turisme de Barcelona, Blanca Cros de la Turisme de Catalunya, regretatul Javier Amat de Martí, Maria Angeles Tomas și Anna Llanes i Tuset de la Museu Cau Ferrat. Numeroase reședințe private din Barcelona i-au dat voie înăuntru unui străin curios, care s-a bucurat astfel de o imagine privilegiată a vieții de la sfârșitul secolului al nouăsprezecelea.

În orașele Riudoms și Reus am fost tratat cu amabilitate și uneori cu acea curiozitate pe care-o stârnește faptul că un străin se interesează de cel mai cunoscut fiu al locului. El Centro de Lectura din Reus a deschis dosare și documente importante, iar muzeul s-a arătat la fel de generos. La Casa Navas, la fabrica de ulei de măsline Gasull, la clinica de psihiatrie Pere Mata, la sfântul altar de la Montserrat, la cooperativa de desfacere a uleiului de măsline de la Espluga de Francoli și la mănăstirea Poblet mi s-a dat voie să pășesc în locuri unde ajung foarte puțini: Sebastia, proprietarul de la Mas de la Calderera, m-a poftit în grădină și în casă, iar preotul de la Riudoms mi-a oferit un tur ghidat al bisericii unde slujea.

Mulți oameni și-au deschis și inimile în fața mea. În copilărie, familia Bargallo din Montroig mi-a insuflat, mai mult decât oricine, iubirea pentru Catalonia și mi-a oferit pașaportul pentru Spania. N-o să uit niciodată cumsecădenia și ospitalitatea lui Toni Pujol din Vic. Dintre barcelonezi, le mulțumesc pentru tot lui Nicholas Law și lui Mercedes Darbra, precum și lui Montsé Albàs, Aurea Márquez, Jaume Grau, Carles Caparros, Ferran Juste, Sergi Hernández, Rogier Dedeu și Jordi Daroca.

Această carte a fost scrisă și în urma unor cercetări desfășurate în alte orașe spaniole. La Madrid, Peter Wessel și Marga Lucas mi-au oferit întotdeauna o casă ca acasă. Alex și Romana Canetti mi-au sărit și ei în ajutor, la fel ca Bob și Clare House din Comillas. Mulțumesc totodată personalului din biblioteca de la Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofia.

La Segovia, arhitectul Juan José Condé, Lara Carrasco-Muñoz, Miguel Ángel Moreno și Gloria Alayeto m-au răsfățat întotdeauna cu ospitalitatea și prietenia lor. De asemenea, cu multă afecțiune și recunoscând acum o datorie pe care trebuia s-o onorez de mult, le mulțumesc Teresei Sanz, lui Angel Yagüe, Joy și Carlos Angúlo, Carmen Lois, Julio Michel, Pilar Soria, Vicki Armentia, Luis Marfagón, Nieves Morán, Cruz Ciria, Fernando Esteban, Matilde Losano, Diego și Juan Peñalosa, Ana López,

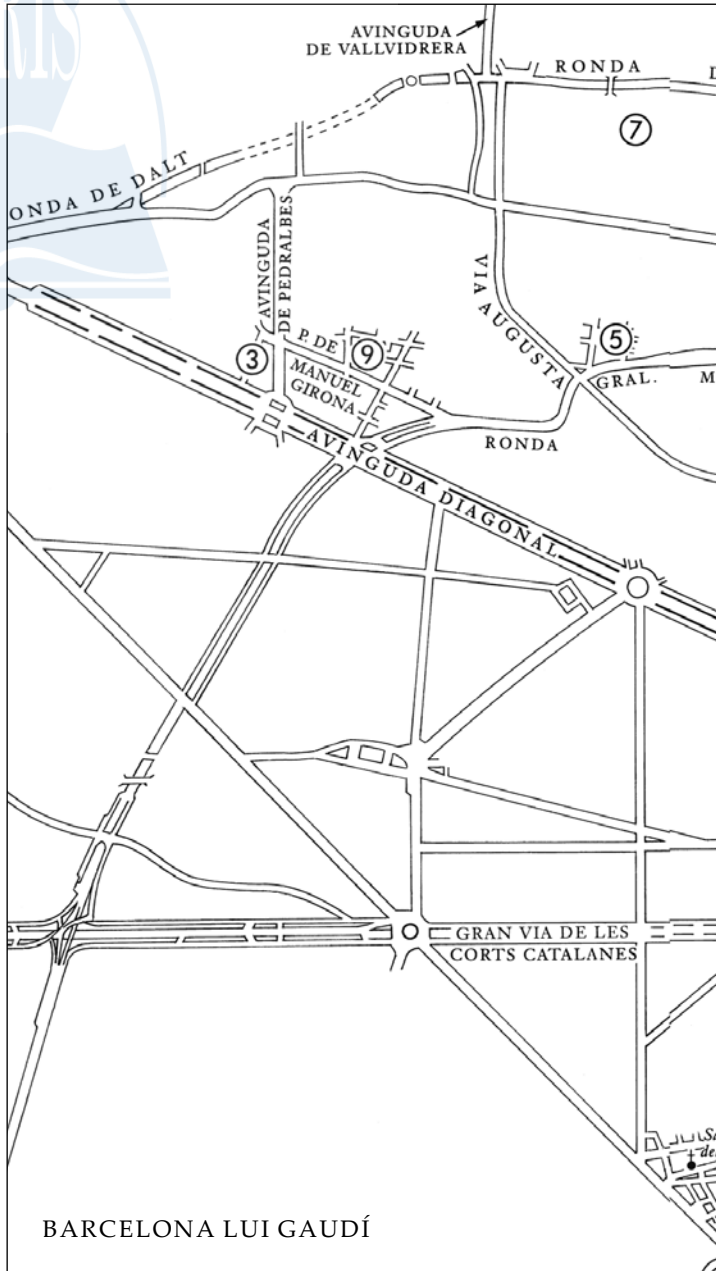
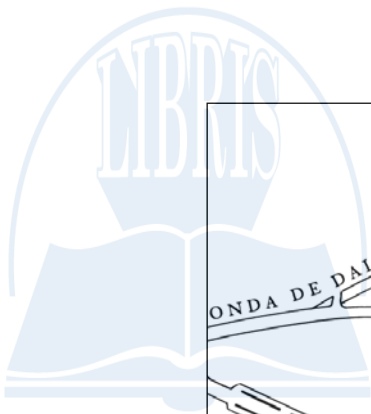
Regina, Asun, Gema Sanz, Loli și familiei Peter Poguntke, care mi-au alimentat, cu toții, dragostea pentru Peninsula Iberică. În plus, am aflat multe lucruri împărțindu-mi viața, căldura, sărbătorile și prietenia cu vecinii și prietenii speciali din Arevavillo de Cega.

La Londra, mulțumesc personalului Bibliotecii Britanice, Institutului de Cercetări Istorice și Institutului Cervantes, Bibliotecii Universității Exeter și curatorilor Bibliotecii din Londra pentru înlesnirea cercetărilor. La Institutul Artelor din Bournemouth am fost ajutat îndeosebi de Jim Hunter, Keith Bartlett, Emma Hunt, Richard Wright și Paul Briglin de la bibliotecă. Un mare „mulțumesc” lui Tim Titherington și Rebeccai Howson fiindcă mi-au oferit întotdeauna găzduire la Londra. La fel lui Martin Randall și Fionei Urquhart – camarazi de arme. Mai aproape de casă, multe mulțumiri familiei mele lărgite: Sonia Martínez, Sandra Bovier, Vanessa Gil Fernández, Loles Cabel, Marta Torrijo Sanjuan și Mireira Ferrer. În ceea ce privește liturghia și alte lucruri din Spania, mi-au venit în ajutor José Leal Fernández și părintele Patrick O’Leary. Le mulțumesc de asemenea hispaniștilor Michael Jacobs și Joan Bolton, precum și lui Daphne Mundy. Cei de la Condor Ferries au avut bunăvoința să mă ajute în diverse deplasări.

La agenția mea literară, Curtis Brown, aș dori să le mulțumesc lui Euan Thorneycroft, pentru ajutorul și sprijinul permanente, precum și lui Jane Bradish-Ellames, bineînțeles, a cărei energie, entuziasm extraordinar și convingere susțin mult mai mult decât își dă ea seama.

La HarperCollins, aș vrea să le mulțumesc în mod special lui Caroline Hotblack, care a descoperit fotografiile, oricât de obscure, designerului Vera Brice și staffului editorial compus din Mike Fishwick, Arabella Pike și Georgina Laycock, care, prin atenție statornică și sfaturi judicioase, au transformat un manuscris într-o carte. Le sunt din cale-afară de recunoscător.

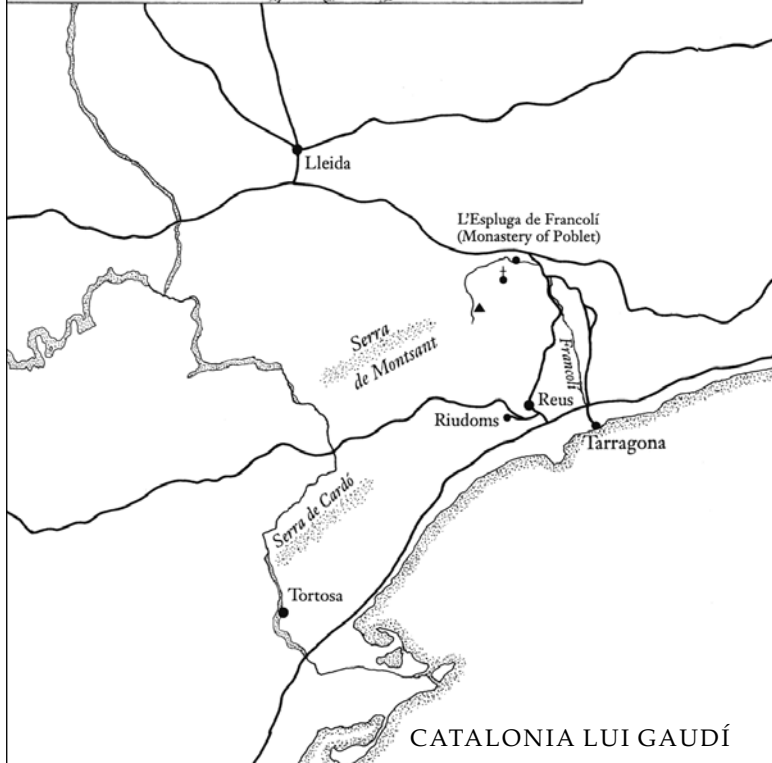
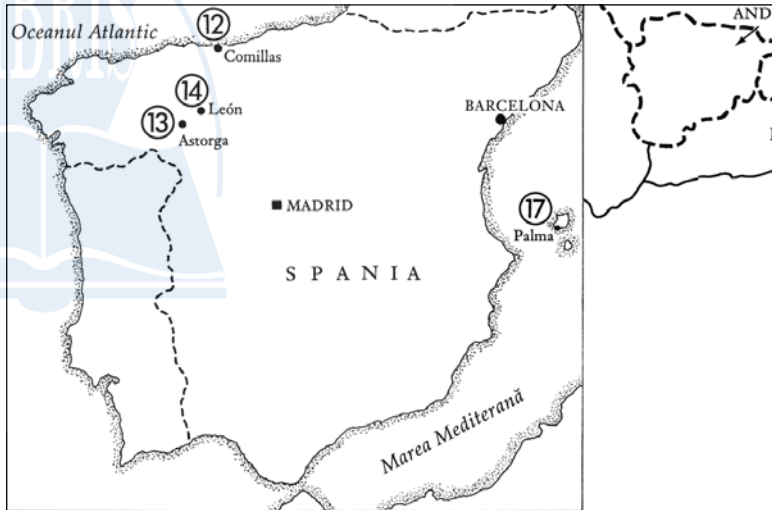
Cât timp am scris această carte, am fost ajutat în permanență de două femei și de două prietene deosebite. Acasă, soția mea, Alexandra Coulter, s-a ocupat de cămin și i-a ținut departe pe copii, așteptând răbdătoare apariția cărții. În Barcelona, Debbie Chambers s-a dovedit cea mai generoasă gazdă din lume, nelăsând să i se cintească nici măcar un mușchi când s-a trezit cu toată familia mea la ușă.

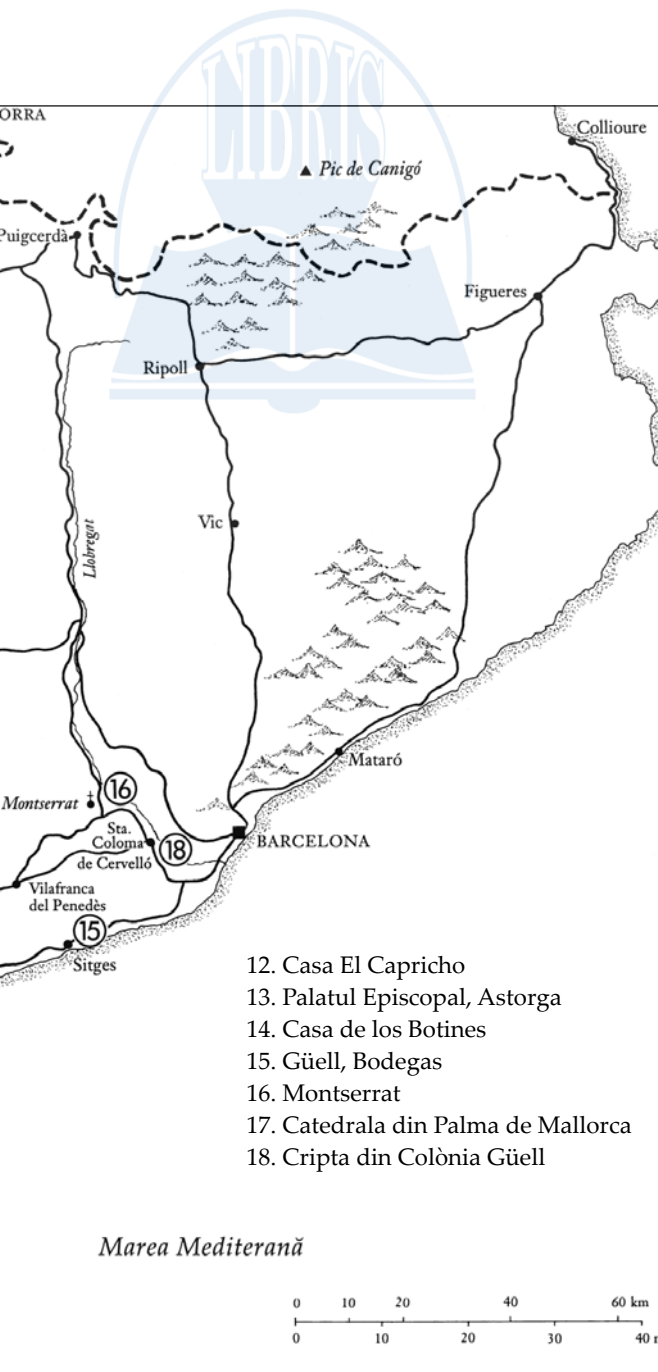

BARCELONA LUI GAUDI

1. Casa Vicens
2. Sagrada Família
3. Pavilioanele Güell
4. Palatul Güell
5. Colegiul Terezian
6. Casa Calvet
7. Bellesguard
8. Parcul Güell
9. Finca Miralles
10. Casa Batlló
11. Casa Milà

Prefață

Puțini artiști au influențat felul în care percepem un oraș atât de complet cum a făcut-o Gaudí. Și puțini arhitecți s-au dovedit atât de emblematici pentru propria lor cultură. Gaudí, Barcelona și Catalonia au fost – și sunt și astăzi – în cea mai strânsă legătură.

Reputația lui Gaudí s-a răspândit încetul cu încetul, transformându-l, fără îndoială, în cel mai cunoscut arhitect din lume. Moștenirea lui arhitecturală e onorată pretutindeni, în Japonia și Coreea, în Germania și America Latină. Un admirator nipon își declara uimirea că, deși opera lui Gaudí e prezentă în muzeele japoneze, în Barcelona ea face în continuare parte din fibra intimă a orașului. Poate că adevărata atracție a lui Gaudí constă în însăși accesibilitatea lui. Unele dintre operele lui au o banalitate disneyană, însă, la apogeu, creația sa este deopotrivă senzuală și de o profundă simplitate. Arta pentru toți e, în același timp, generoasă și umană. Iar arhitectura lui Gaudí e din nou în vogă.

Gaudí este o personalitate deosebit de contemporană – integratoare, spirituală și uluitor de originală. Se poate spune că, la vremea lui, a fost un ecologist: ca să-și creeze construcțiile, a reciclat țigle și plăci de ceramică sparte, vase de lut sau de faianță, jucării ale copiilor, ace vechi ale războaielor de țesut, fâșii metalice pentru legarea bumbacului, arcuri de pat și interioare calcinate de cuptoare industriale.

Aidoma unui Leonardo de secol douăzeci, Gaudí este apoteoza artistului ca inventator. Formidabil de fertilă, imaginația lui a dinamitat clasicele manuale prăfuite. Darul lui Gaudí a fost

capacitatea uluitoare de a-și imagina o clădire și de a o transpune apoi în realitate. Făcând aceste lucruri, el a creat o tipologie eminemamente nouă.

Unii consideră opera lui Gaudí greu de înțeles și se feresc să-i recunoască generozitatea stilului. Însă chiar dacă pentru acești oameni turnurile lui prezintă simptomele dezintegrării iminente, Gaudí va atrage întotdeauna categorii diferite de public. Grija pentru detaliu este foarte japoneză, iar religiozitatea lui profundă e extrem de catolică – cu toate acestea, strălucirea structurală a porurilor și a mansardelor lui albe are o puritate calvină.

Iar Gaudí construiește mai departe – de dincolo de mormânt. Dumnezeu i-a fost principalul protector și, potrivit lui Gaudí, a avut tot timpul din lume. Așteptase sute de ani pentru terminarea catedralelor din Chartres și Sevilla. Prin comparație, încă o sută cincizeci de ani, pentru Sagrada Família, nu aveau să însemne foarte mult.

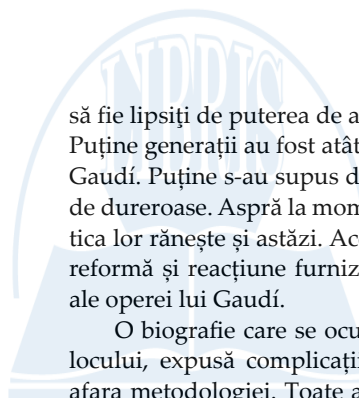
Însă toate acestea urmează să se schimbe. Se estimează că Sagrada Família va fi terminată în jurul lui 2030, cu condiția ca fluxul constant de donații să nu sece.

Deși arhitectura lui Gaudí este o carte deschisă, personalitatea lui, ca în singurat „preot al frumuseții” Barcelonei, a fost dintotdeauna mult mai puțin accesibilă. Gaudí rămâne o enigmă, ultimul mare artist modern care se sustrage privirii biografului.

Multe studii anterioare despre Gaudí fie au evitat să-l plaseze într-un context cultural, preferând varianta unei figuri solitare, care străbate demn scena catalană, fie s-au concentrat asupra complicatelor lui forme arhitecturale. Însă multe întâmplări-cheie din viața lui Gaudí, care s-au dovedit pietre de hotar și elemente declanșatoare pentru arhitect, pentru opera lui și pentru cercul lui restrâns au fost trecute cu vederea. De exemplu, faptul că Spania și-a pierdut imperiul în 1898 și Săptămâna Tragică din 1909, în care bisericile și mănăstirile au fost trecute prin foc, au avut efecte puternice asupra lui Gaudí, dar și asupra prietenilor și patronilor lui, modificându-i în totalitate stilul de lucru.

Situația politică din Catalonia era complexă și putea deveni foarte ușor explozivă. Alianța instabilă cu Spania (Castilia) era marcată de o tensiune enormă. Din acest motiv, ori de câte ori a fost posibil, am preferat ca scriitorii spanioli și catalani citați aici să se exprime în propriile lor cuvinte.

Înainte de Războiul Civil, o serie de intelectuali și politicieni spanioli au recunoscut pericolele, dar întâmplarea tragică a făcut

să fie lipsiți de puterea de a opri avântul crizei care se prefigura. Puține generații au fost atât de brutal autoanalitice ca aceea a lui Gaudí. Puține s-au supus de bunăvoie unei autodescoperiri atât de dureroase. Aspră la momentul respectiv, o bună parte din critica lor rănește și astăzi. Aceste tensiuni sociale și politice dintre reformă și reacțiune furnizează subtextul și structurile ascunse ale operei lui Gaudí.

O biografie care se ocupă de un asemenea mit e, din capul locului, expusă complicațiilor. Însă există și alte probleme în afara metodologiei. Toate arhivele personale și profesionale ale lui Gaudí au fost distruse la începutul Războiului Civil din Spania. Pe data de 20 iulie 1936, cineva a pătruns în cripta din Sagrada Família, iar în următoarele două zile desenele, însemnările și machetele lui Gaudí au fost arse sau făcute zob. În aceeași lună, Gil Parés, prietenul lui Gaudí și preotul paroh de la Sagrada Família, a fost asasinat în cariera de piatră din apropiere. Cu toate acestea, știm ce a făcut Gaudí aproape în fiecare minut din ultimii lui cincisprezece ani de viață. A fost un om cu obiceiuri bătute în cuie: liturghia, rugăciunile de dimineață, Angelusul și plimbarea de seară până la biserică, pentru spovedanie. Știm la ce oră își lua ziarul de dimineață și de la care chioșc și-l cumpăra. Însă felul cum a lucrat spiritul lui s-a pierdut pentru totdeauna în tăcerea confesionalului.

După ani întregi de lobby, Asociació pro beatificació d'Antoni Gaudí – preocupată să accelereze demersurile de beatificare a arhitectului prin vânzarea de broșuri și ilustrate religioase – se apropie în sfârșit de atingerea scopului. În vara lui 1998, Arhiepiscopul Barcelonei, Ricard María Carles, a declanșat procesul declarându-l pe Gaudí sfântul protector al profesiei lui. Inițiativa așteaptă în continuare să fie ratificată de Vatican. Gaudí a fost un arhitect-artist care a produs (conform celor spuse de arhiepiscop) o operă cu un caracter mistic egală doar cu impresiionantul *Cántico Espiritual* al Sfântului Ioan al Crucii. Așa cum a scris Ruskin despre Fra Angelico, Gaudí a fost mult mai mult decât un artist – a fost, de fapt, „un sfânt inspirat“.